

בזמן שארה"ב מהססת [?] סעודיה מתקרבת לאיראן כדי לשמור על ביטחונה

18.04.2025 | ד"ר יוסי מנשרוף

איראן מגיעה אל הסבב השני של המו"מ עם ארצות הברית, שצפוי להתקיים בשבת הקרובה, כאשר עצם קיומו מקנה לה הישגים זמניים חשובים. ראשית, לפי דיווח הניו יורק טיימס, היא הצליחה לדחוף את טראמפ לבלום תוכנית ישראלית לתקוף את מתקני הגרעין במאי. בנוסף, הצהרות בכירה מלמדות שבצל המו"מ, היא חשה זחיחות ביחס להתפוגגות האיום הצבאי, למרות עיבוי הכוחות מצד ארצות הברית באזור. גם כלכלתה מגיבה בחיוב לפתיחת הערוץ הדיפלומטי הישיר מול ארצות הברית, כפי שהתבטא במגמות החיוביות בבורסה בטהראן ובירידת שער הדולר אל מתחת למיליון תומאן לדולר. ביקור שר ההגנה הסעודי בטהראן מראה גם הוא שבהיעדר נחישות אמריקאית לעצור את איראן, סעודיה נאלצת להתקרב לאיראן כדי לשמור על ביטחונה. כך, למרות הפערים הגדולים במו"מ, טהראן מצליחה לעצור את המומנטום נגדה בארצות הברית ובישראל, ולשחוק את ההיזדרדות במאזנה האסטרטגי השלילי. לצד כל ההישגים האלה, טהראן גם מצליחה לטעת בקרב גורמים בארצות הברית ובישראל את התחושה שהאופק הדיפלומטי עדיף לשני הצדדים, לעומת סכנת המלחמה. אלא שהעדפת הערוץ הדיפלומטי עלולה לגרום להחמצת ההזדמנות ההיסטורית, שספק אם תחזור, לטפל באופן משמעותי באתגר האיראני, על שלל היבטיו, לאחר גרירת רגליים של למעלה משני עשורים. בנאומו ב-15 באפריל מנהיג איראן ח'אמנהאי הביע שביעות רצון מהסבב הראשון בשבת בעומאן, ובמחנה השמרני מעריכים שקיים סיכוי טוב לסגור עם טראמפ הסכם דומה ל-JCPOA לאחר שהם מזהים "דחיפות יוצאת דופן" מצדו להגיע להסכם עם איראן. סגן שר החוץ האיראני, כאט'ם ע'ריב-אבאדי, שהוא בכיר בצוות המו"מ, אף הצהיר שאם ארצות הברית תפגין בסבב השני (19 באפריל) גישה דומה לסבב הראשון בעומאן, "לא ייקח זמן רב להגיע להסכם". אלא שבעוד שבממשל האמריקאי מסתמנת אי-עקביות באשר למגבלות שיוצע לאיראן לאמץ במסגרת ההסכם העתידי, טהראן מאותתת היטב על שאיפותיה מרחיקות הלכת. בראיון לטלוויזיה האיראנית (16 באפריל), ביטא ע'ריב-אבאדי את ציפיותיה של איראן לשמר את תשתית הגרעין שלה גם במסגרת הסכם, כך שתוכל להישאר מדינת סף גרעין ולפרוץ לנשק גרעיני בעתיד. ע'ריב-אבאדי קבע שתקנות סבא"א והאמנה למניעת תפוצת נשק גרעיני (NPT) אינן קובעות לאיזה אחוז העשרת אורניום יכולות מדינות החברות באמנה לבצע, אלא רק מגבילות אותן מלהעשיר לרמה צבאית. בכך אותת באופן מובהק את כוונתה של איראן להמשיך ולהעשיר לרמה גבוהה שתאפשר לה לשמר את התשתית המתקדמת שהשיגה בהיעדר הסכם.

הסבל בו מצוי המשטר האיראני

אם איראן תצליח לשמר את תשתית הגרעין שלה במסגרת הסכם, קיים חשש שבעתיד הלא רחוק היא תנצל אותו כדי לפרוץ לנשק גרעיני. הגם שח'אמנהאי מסתפק בביסוס איראן כמדינת

סף גרעין וככל הנראה מתנגד לפי שעה לפיתוח נשק גרעיני, הצהרות שנשא לאחרונה מספקות את המסגרת האסטרטגית לפיתוח נשק כזה, בעידן שאחרי מותו. בנאומו ב-12 במרץ הצהיר שאף שאילו איראן הייתה מעוניינת לפתח נשק גרעיני, ארצות הברית לא הייתה יכולה למנוע זאת ממנה. בנאום ב-13 באפריל, הוסיף שאין הצדקה למצב הנוכחי שבו המערב מצטייד בנשק ההרסני ביותר ולא מרשה לאיראן להתקדם בתחום זה.

לצד זאת, המשך המחויבות שמפגין ח'אמנהאי להשמדת ישראל, והניסיון האיראני לבסס ציר הברחות ימי לחזבאללה דרך נמל ביירות, על רקע הקושי הנמשך לבצע את הברחות דרך התווך האווירי ונמל התעופה ביירות, מהווים תזכורת חשובה להכרח למגר את החסות האיראנית למערך השלוחים. נראה שאין בהצהרת ח'אמנהאי, לרגל ראש השנה הפרסי, לפיה השנה הפרסית החולפת הייתה דומה לשנת 1360 (מרץ 1981-מרץ 1982), כדי להפנים את השבר שבו מצוי המשטר האיראני כעת. בתקופה זו סבל המשטר מערעור יציבות בעקבות חיסול בכירים רבים בשורותיו על ידי האופוזיציה האיראנית, חולשה ביטחונית לאור אירועי המלחמה נגד עיראק ומשבר כלכלי על רקע השלכות המלחמה.

המו"מ הנוכחי הוא מבחן חשוב לתיאום האסטרטגי בין ישראל לארצות הברית תחת טראמפ. כפי שנחשף בראיון הפרישה של הרמטכ"ל כוכבי ובפרסומי האופוזיציה האיראנית, איראן מנהלת קבוצת נשק פעילה. לצד זאת, היא עדיין מנהלת את מגעיה מול סבא"א בחוסר שקיפות ומסרבת לאפשר פיקוח אודות פעילות גרעינית חשודה, בדגש על שלושה מתקנים: מריואן, תורקו-אבאד ולאויסאן. לפיכך, אזהרתו של מנכ"ל סבא"א גרוסי, טרם ביקורו בטהראן (17-16 באפריל), לפיה איראן אינה רחוקה מפיתוח פצצה, אם כי יש בפניה עוד כברת דרך, צריכה לשמש מנוף להידוק הלחצים על טהראן. האמירה של טראמפ לפיה "אסור שלאיראן יהיה נשק גרעיני" יוצרת מרחב הסכמה מסוכן שטהראן יכולה להתמודד עמו, ולכן יש להסכים עמו על הצבת יעד בדמות פירוק תוכנית הגרעין האיראנית. מצבו הקשה של המשטר האיראני מאפשר עמידה איתנה נגדו וניהול מו"מ קשוח, שידחק אותו לפינה ויאלץ אותו לבחור בין תוכניתו הגרעינית לבין הישרדותו. בד בבד, על ישראל וארצות הברית לנצל את השפל ההיסטורי שבו מצוי מערך השלוחים האיראני, ולפעול נגד המערך ונגד כוח קודס.

פורסם באתר וואלה, בתאריך 18.04.2025.